

Управління культури і туризму
Донецька обласна державна адміністрація
Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н. К. Крупської
Відділ науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень

**Інформаційно-бібліографічна діяльність
бібліотек Донецької області в умовах
розвитку інформаційних технологій
(2005-2009)**

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ

Донецьк 2010

ББК 78.584
И 74

**Інформаційно-бібліографічна діяльність бібліотек
Донецької області в умовах розвитку інформаційних
технологій (2005-2009) : аналіз діяльн. / Донец.
облдержадмін., упр. культури і туризму, Донец. обл. універс.
наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. Н. П. Супрунець. –
Донецьк : Сх. вид. дім, 2010. – 32 с.**

Укладач: Н. П. Супрунець

Редактор: Т. С. Литвин

Науковий редактор: Н. В. Петренко

Відповідальний
за випуск: Л. О. Новакова,
засл. працівник культури України

© Донецька ОУНБ
ім. Н. К. Крупської, 2010
© «Східний видавничий дім»
(макет і обкладинка)

Інформаційно-бібліографічна діяльність є важливою складовою діяльності бібліотек, яка спрямована на оперативне задоволення інформаційних потреб користувачів.

В умовах розвитку інформаційних технологій вона набуває особливого значення та вимагає ефективного використання накопиченого документального потенціалу.

Бібліотеки на сучасному етапі залишаються загальнодоступним і практично безкоштовним джерелом отримання різноманітної інформації для всіх верств населення. Інформаційно-бібліографічна діяльність бібліотек Донецької області знаходиться сьогодні на новому етапі розвитку – в практику бібліотек впроваджуються комп'ютерні технології, активно використовуються ресурси Інтернету, створюються власні бази даних.

Аналіз інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек області охоплює період 2005-2009 рр. Він проводився спираючись на інформаційні матеріали, підготовлені 21 ЦБС області, плани і звіти ЦБС за вказаний період, а також статистичні данні з інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек області, розміщені у щорічних збірниках "Бібліотечна Донеччина в цифрах". Даний матеріал надав можливість дослідити стан та напрямки роботи бібліотек, визначити характерні тенденції й надати рекомендації з удосконалення інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек в умовах розвитку інформаційних технологій.

Інформаційно-бібліографічне обслуговування в означений період характеризується поєднанням традиційних та інноваційних видів послуг, що базуються на впровадженні комп'ютерних технологій в практику бібліотек.

За підсумками 2009 р. 132 бібліотеки області мали 384 комп'ютери, 209 (54,4%) з яких у 66 бібліотеках підключені до мережі Інтернет. В області активно діють 26 Інтернет-центрів: 22 у міських ЦБС і 4 в районних, за допомогою яких користувачі мають можливість скористатися світовими та

вітчизняними інформаційними ресурсами. У порівнянні з 2005 р. загальна кількість комп'ютерів збільшилась на 109 одиниць, кількість машин, що мають підключення до мережі Інтернет зросла на 192 (у 2005 р. – 17).

Завдяки обласній “Програмі автоматизації районних бібліотек” кожна районна бібліотека області оснащена комп'ютерною технікою, має підключення до Інтернету, що значно розширило можливості одержання інформації для мешканців у сільській місцевості.

За рівнем впровадження інноваційних технологій в інформаційно-бібліографічну діяльність бібліотеки області можна поділити на три групи. Перша група – бібліотеки, що мають тривалий досвід впровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС), активно використовують комп'ютерні технології, створюють власні електронні бази даних (центральні бібліотеки Артемівської, Костянтинівської, Краматорської міських ЦБС, Маріупольської ЦБС для дорослих). Друга група – бібліотеки, що долучилися до цього процесу 2-3 роки тому (центральні бібліотеки Краснолиманської, Макіївської, Торезької, Слов'янської міських ЦБС, Держинської ЦБС для дорослих). І третя група – центральні міські та районні бібліотеки, окремі бібліотеки-філії, що тільки роблять перші кроки у цьому напрямі. Таких бібліотек більше 80%.

У Костянтинівській, Краматорській міських ЦБС, Маріупольській ЦБС для дорослих АБІС використовується вже майже десять років. У бібліографічному обслуговуванні користувачів тут задіяні електронні інформаційні ресурси – електронні каталоги і повнотекстові бази даних. Наявність електронних каталогів у бібліотеках першої групи – свідчення важливих якісних змін, у бібліотечно-інформаційній сфері – змін моделі взаємодії бібліотеки і користувача. Електронні каталоги надають користувачам бібліотек більше можливостей у порівнянні з картковими.

За період, що взятий до аналізу, кількість бібліографічних записів у електронних каталогах даних бібліотек сягнула 215247 і при цьому спостерігається позитивна динаміка щорічного їх зростання у середньому на 18%. Для створення записів бібліотеки використовують АБІС “ІРБІС”, Костянтинівська міська ЦБС використовує також АБІС “MARK”.

Так, до послуг користувачів Краматорської міської ЦБС – електронний каталог, електронна база даних “Періодичні видання”, електронна юридична база даних “Юрист+Закон” Центру комп’ютерних технологій (м. Київ). Фахівці Маріупольської міської ЦБС для дорослих створюють електронний каталог, який включає бази даних та видання на електронних носіях, статті з періодичних видань і налічує близько 120,0 тис. бібліографічних записів. Користувачам також пропонуються електронні бази даних (БД) “Зведений електронний каталог періодичних видань бібліотек Маріуполя за 2007-2008 рр., що надійшли до фондів центральної бібліотеки та бібліотек-філій”; повнотекстова база даних “Краєзнавство”, яка ведеться з 2003 р.; “Місцеві газети”, що містить електронні варіанти місцевих газет з 2006 р.; БД офіційних документів “Бібліотека і влада”; повнотекстова БД словників, енциклопедій, підручників, творів художньої літератури “Електронні книги”; адресно-фактографічна БД “Промисловість” та “Веб-картотека електронних адрес”.

Широкий спектр власних баз даних використовує в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні користувачів Костянтинівська міська ЦБС: “Українські періодичні видання”, “Краєзнавство”, “Книжкові раритети” тощо.

Відомості про нові надходження розміщують на Інтернет-сайтах Костянтинівська, Краматорська ЦБС, Маріупольська ЦБС для дорослих, що робить інформацію про нові надходження доступною для усіх потенційних споживачів. Відкриття доступу до власних електронних баз

даних перетворює сайт бібліотеки в реальний та економічний інструмент сповіщення про видання, що надійшли до бібліотеки.

Серед запозичених електронних баз даних найбільш ефективною є інформаційно-пошукова система “Нормативні акти України” (ІПС “НАУ”), використовувати яку почали у 2006 р. На теперішній час система функціонує у 24 центральних бібліотеках області, оновлюється щотижнево. Завдяки коштам, виділеним з обласного бюджету, ІПС “НАУ” встановлена у кожній районній бібліотеці. Протягом 2009 р. послугами ІПС “НАУ” скористалися понад 4,0 тис. користувачів, яким видано 11,0 тис. документів. Основними категоріями споживачів послуг ІПС “НАУ” є спеціалісти органів юстиції, служб зайнятості населення, економісти, підприємці, пенсіонери, студенти. Використання повнотекстової бази даних ІПС “НАУ” дозволяє споживачам після здійснення інформаційного пошуку отримувати повний текст документа, що означає нову якість обслуговування.

В умовах впровадження комп'ютерних технологій не втратив свого значення й традиційний довідково-бібліографічний апарат – довідково-бібліографічний фонд, карткові каталоги й картотеки. В останні роки довідкові фонди бібліотек оновилися сучасними вітчизняними виданнями завдяки “Державній програмі функціонування і розвитку української мови на 2004-2010 рр.” Серед них багатотомні видання “Енциклопедія сучасної України”, “Енциклопедія українознавства”, “Енциклопедія історії України”, “Екологічна енциклопедія”, енциклопедичний довідник “Фінансові послуги України”, “Сучасний словник із суспільних наук” та ін.

Вагомим доповненням до енциклопедичних видань є тематичні папки (конволюти, інфотеки), які містять матеріали з періодичних видань, Інтернету з питань права, соціальної політики, економіки, історії, екології, мистецтва, краєзнавства тощо. У бібліотеках-філіях, де довідкові фонди оновлюються

значно повільніше, ніж у центральних, тематичні папки є основним джерелом задоволення читацьких запитів, які з кожним днем стають дедалі складнішими.

Традиційні карткові каталоги (алфавітний, систематичний, краєзнавчий), систематичну картотеку статей обов'язково ведуть центральні бібліотеки та міські бібліотеки-філії, сільські бібліотеки-філії – алфавітні каталоги, краєзнавчі картотеки. В залежності від читацьких потреб кожна бібліотека має ряд допоміжних тематичних картотек. Так, до складу ДБА Волноваської ЦРБ входять “Банк даних для молоді”, картотека віршів; Шахтарської ЦМБ – алфавітна картотека назв творів художньої літератури, премій в галузі літератури, ізотека, картотека цікавих повідомлень “А ви про це не знаєте”; Красноармійської міської ЦБС – “Інформаційний коктейль”, “Таємниця імені твого”, “Гігієна харчування”, “Життя без наркотиків” та багато інших.

Користуються попитом такі тематичні картотеки: “Екологія краю”, “Золотий фонд Добропілля”, “Православні свята”, “Прочитайте – це цікаво” (Добропільська міська ЦБС), “Економікс”, “Консультант+” (Артемівська міська ЦБС), “Юридична довідка”, “Педагогічна скринька”, “Рішення побутових проблем” (Торезька міська ЦБС), “Чудові ідеї для дому і дачі”, “Молодь у дзеркалі українського законодавства” (Красноармійська районна ЦБС), “Сучасні професії”, “Цитати. Афоризми. Поздоровлення” (Першотравнева районна ЦБС) тощо.

Каталоги й картотеки постійно оновлюються актуальними рубриками, наприклад: “Євро-2012”, “Традиції та звичаї українського народу” (Димитрівська міська ЦБС); “Правові питання підприємництва”, “Толерантність”, “Новітні технології у навчальному процесі” (Красноармійська міська ЦБС); “Євросоюз: Україна в контексті”, “Соціологія сфер суспільного життя”, “Допомога сім'ям з дітьми”, “Зовнішнє незалежне тестування” (Маріупольська міська ЦБС)

для дорослих); “Молодь і бізнес”, “Фондові ринки”, “Етика підприємця”, “Нове у податковій службі” (Костянтинівська міська ЦБС); “Молодіжна субкультура”, “Нетрадиційні методи лікування” (Торезька міська ЦБС); “Глобальні проблеми людства”, “Педагогічна майстерність вчителя”, “Економічна криза”, “Захист прав споживачів” (Слов’янська міська ЦБС) та багато інших.

Доступність інформації в сучасних умовах багато в чому залежить від стану довідково-бібліографічного обслуговування, яке є важливою та перспективною сферою бібліографічної діяльності, спрямованої на забезпечення індивідуальних інформаційних запитів користувачів.

Сьогодні довідково-бібліографічне обслуговування знаходиться на новому етапі розвитку, пов’язаному з організацією надання довідково-інформаційних послуг на основі застосування комп’ютерних технологій. Використання електронних інформаційних ресурсів у довідково-бібліографічному обслуговуванні розширює інформаційну базу для виконання всіх типів бібліографічних (адресних, уточнюючих, тематичних) і фактографічних довідок, залежно від конкретного запиту та можливостей пошукових систем і конкретних баз даних (бібліографічних, реферативних, тематичних, фактографічних тощо).

З кожним роком збільшується основний показник інформаційної діяльності – виконання бібліографічних довідок. Їх загальна кількість збільшилася з 2005 по 2009 рр. на 58021 і становить 362334 довідки у бібліотеках області. Особливо вагомим є зростання кількості виконаних довідок (у т. ч. складних) у Добропільській, Краматорській, Макіївській, Слов’янській, Торезькій міських ЦБС, Великоновосілківській, Волноваській, Добропільській, Мар’їнській районних ЦБС. Це свідчить про збільшення й урізноманітнення читацьких інтересів, з одного боку, та зростання ролі бібліотек як центрів інформації, з іншого.

Аналіз виконаних довідок дозволив зробити наступні висновки: тематика бібліографічних довідок відзначається складністю, різноманітністю, актуальністю, тісно пов'язана з проблемами сьогодення й минулого нашої країни. Переважають запити з економіки, права, історії України, літературознавства, екології. У різних ЦБС тематичний розріз довідок у відсотковому відношенні коливається в залежності від читацьких запитів.

Так, у Маріупольській міській ЦБС кількість виконаних довідок з економіки становить 39% від загальної кількості, права – 21%, літературознавства – 19%. Протягом останніх п'яти років попит на ці теми залишається стабільним. У Макіївській міській ЦБС 34% виконаних бібліографічних довідок становлять довідки правознавчого характеру, 27% – з питань економіки, 21% – літературознавчі, 8% – з історії України, 6% – з екології, 4% – з мистецтва. Фахівці Краматорської ЦБС розподілили довідки за галузями знань наступним чином: суспільно-політичні – 59%, техніка – 15%, мовознавство та літературознавство – 13%, природничо-наукові – 9%, мистецтво – 4%. У порівнянні з 2008 р. на 7% зросла кількість довідок з техніки, на 17% – суспільно-політичної тематики. Аналіз тематики виконаних довідок, проведений у Торезькій міській ЦБС, виявив, що у бібліотеці-філії № 1 переважають довідки економічної тематики, у бібліотеці-філії № 4 – з природознавства, а у бібліотеці-філії № 6 – з історії України. Майже 65% від загальної кількості довідок, виконаних працівниками Харцизької міської ЦБС, складають довідки економіко-правового блоку, такі як “Нормативно-правове регулювання підприємницької діяльності”, “Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка малого підприємництва”, “Сегментація ринку”, “Соціальний захист дітей війни” та ін. Підтверджує загальну тенденцію і тематика довідок, виконаних у Володарській районній ЦБС – на першому місці виконання запитів з права, на другому – з економіки, на третьому – з літературознавства.

Що стосується розподілу виконаних бібліографічних довідок за видами, то у переважній більшості ЦБС понад 50% від загальної кількості складають тематичні довідки. Наприклад, у Макіївській міській ЦБС тематичних довідок виконано 76,0%, Слов'янській – 61,7%, Краматорській – 61%, Артемівській – 51,6%, Володарській районній ЦБС – 55,0% і т. п. Друге місце (від 9 до 20%) посідають адресні бібліографічні, третє (від 6 до 16%) – фактографічні, від 6 до 10% виконаних довідок – уточнюючі. Хоча в деяких ЦБС, наприклад, у Волноваській районній, на другому місці (23,9%) – уточнюючі довідки, на третьому (13,5%) – адресні, потім (6,9%) – фактографічні.

Впровадження Інтернет-технологій у практику бібліографічного обслуговування значно розширило джерела виконання читацьких запитів. Хоча, як і раніше, основними джерелами виконання довідок поки що є традиційні – довідково-бібліографічний фонд, каталоги й картотеки бібліотек, з кожним роком у цій сфері все активніше використовуються можливості Інтернету.

Наприклад, в Артемівській міській ЦБС за допомогою мережі Інтернет протягом 2005-2009 рр. виконано 1891 довідку, в Слов'янській міській ЦБС – 1020 довідок. На жаль, дані стосовно використання Інтернету в довідково-бібліографічному обслуговуванні користувачів надали лише окремі ЦБС, тому загальну картину простежити важко, але, спираючись на окремі інформації, можна зробити висновок, що за допомогою ресурсів Інтернету виконується від 5,0 до 50,0% бібліографічних довідок. Так, Вугледарська міська бібліотека для дорослих, зробивши аналіз електронних довідок, виявила, що вони складають лише 5,0% від загальної кількості (у 2005 р. – 2,4%), а Володарська центральна районна бібліотека одержала такі дані: у виконанні читацьких запитів більш активно використовуються можливості Інтернету (57%).

Поступово опановують можливості Інтернет-ресурсів та ІПС “НАУ” працівники районних ЦБС області. У Першотравневій ЦБС за допомогою глобальної мережі та ІПС “НАУ” виконано 447 довідок, Мар’їнській – 439, Великоновосілківській – 420, Олександрівській – 217, Красноармійській – 207, Амвросіївській – 150, Костянтинівській районній бібліотеці – 366 довідок.

Активно почали використовувати Інтернет для надання електронних бібліографічних довідок працівники Торезької міської ЦБС, де підключення до Всесвітньої мережі відбулося у 2009 р. (ЦМБ і бібліотека-філія № 3). Протягом року вже було виконано понад 200 довідок.

Основними споживачами електронних довідок у бібліотеках, що взяті до аналізу, є учні загальноосвітніх шкіл, студенти (понад 60%), фахівці різних галузей, у т. ч. працівники органів місцевого самоврядування, пенсіонери (30% довідок за ІПС “НАУ”).

Тематика запитів на довідки з використанням електронних інформаційних ресурсів обумовлюється освітніми, фаховими, дозвілєвими інтересами користувачів, соціально-побутовими потребами. Наприклад, “Документообіг у житлово-комунальному господарстві”, “Поняття та форми співучасті в злочині” (Артемівська міська ЦБС), “Римські юристи II-III ст. до н. е.”, “Історія українського футболу” (Торезька міська ЦБС), “Україна – край туризму”, “Свобода і моральність” (Новоазовська районна бібліотека), “Феміністична проблема прози українських письменниць”, “Оформлення державного акту на право власності земельною ділянкою” (Слов’янська міська ЦБС), “Українська мова у світі”, “Хімічні фактори небезпеки” (Димитрівська міська ЦБС), “Політичні діячі Америки”, “Економіка підприємства” (Мар’їнська районна ЦБС) тощо.

З розвитком інформаційних технологій у бібліотечній практиці разом з традиційними формами бібліографічного обслуговування читачів впроваджуються нові послуги. Так,

Краматорська міська ЦБС надає віртуальні довідки в межах Всеукраїнського проекту “Об’єднана віртуальна довідкова служба України” (www.chl.kiev.ua), до якого приєдналася у 2009 р. У Донецькій області віртуальні довідки надає також Костянтинівська міська ЦБС.

“Віртуальна довідка” є зручним і оперативним засобом отримання інформації для віддалених користувачів, які активно використовують нові інформаційні технології у своїй практиці, зокрема Інтернет. Для цього необхідно зареєструватися і відправити запит на сайт бібліотеки. Пошук здійснюється у каталогах бібліотеки та за допомогою ресурсів Інтернету.

Протягом 2008-2009 рр. Краматорською ЦМБ виконано 937 довідок, Костянтинівською ЦМБ – 191 довідку. Користувачами є різні категорії населення з різних регіонів України, з них приблизно 90% – учні шкіл, студенти, 10% – фахівці різних галузей. Серед читацьких запитів переважають запити з питань економіки та економічної науки (48%), історії (8%), географії, краєзнавства (7%), екології та літературознавства (по 5%), психології, педагогіки (по 3%). Є запити з правознавства, телекомунікаційних технологій, мовознавства, техніки. Відповіді надаються у вигляді готової бібліографічної, фактографічної чи змішаної інформації – списків літератури і посилань на Інтернет-ресурси.

Запровадження “віртуальної довідки” виводить бібліотеки на новий рівень спілкування з користувачами, адже змінюються стереотипи сприйняття бібліотеки виключно як книгозбірні, до бібліотеки залучаються читачі, які надають перевагу електронним ресурсам. Для співробітників “віртуальна довідка” – це удосконалення пошукових навичок як у традиційних, так і в електронних ресурсах, навчання новим технологіям, залучення молодих, ініціативних працівників.

Використання інформаційних технологій у довідково-бібліографічному обслуговуванні користувачів обумовило

розвиток навігаторської функції бібліографів, бібліотечних працівників, які виконують їх обов'язки. З метою орієнтації читачів у доступних електронних ресурсах, допомоги при виборі ресурсів пошуку, пошукових систем або визначенні його стратегії та послідовності бібліотечні працівники створюють різноманітну вебліографію: електронні путівники про доступні інформаційні ресурси, тематичні покажчики сайтів, списки корисних Інтернет-посилань тощо.

Так, з метою прискорення пошуку потрібної інформації працівниками Інтернет-центру Костянтинівської ЦМБ для користувачів розроблено систему так званих “соціальних закладок”, серед яких “База українських рефератів”, “Бібліотека он-лайн”, “Новий освітній портал”, “Вікіпедія”, “Фестиваль педагогічних ідей”, “Учебники он-лайн” тощо. До того ж випущено значну кількість тематичних покажчиків сайтів, серед яких “Духовні скарби (храми, монастирі)”, “Громадські організації в інформаційному просторі”, “Здоровий спосіб життя”, “Туристичний калейдоскоп”, “В саду, на городі, пасіці”, “Видатні українці минулого”, “Євроінтеграція”, “Вся медицина в Інтернеті” та ін.

В Артемівській міській ЦБС читацьким попитом користуються закладки з краєзнавства “Артемівськ в Інтернеті”, списки сайтів “Підприємства міста”, “Учбові заклади міста”. Інтернет-центр Харцизької міської ЦБС розробив ряд вебліографічних списків, серед яких: “Дорога в майбутнє – дорога в Європу”, “Українське державотворення: історія, сьогодення, майбутнє”, “Комп'ютер: друг чи ворог?” та інші, що розміщені на виставці “Прогулянки по сайтах Інтернету”.

Використання Інтернет-технологій у бібліографічній роботі дозволило зробити більш якісним та оперативним інформаційне обслуговування користувачів. До друкованих джерел – книг та періодичних видань, долучилися Інтернет-ресурси.

Не втратили своєї актуальності центри з питань місцевого самоврядування, які діють в усіх центральних міських, районних бібліотеках, багатьох бібліотеках-філіях. За останні роки з'явилися нові підрозділи, які акумулюють інформаційні матеріали з різної тематики: центр громадянської освіти (Костянтинівська ЦМБ), служба інформаційної підтримки освіти (Краматорська ЦМБ), правова громадська приймальня (Слов'янська ЦМБ), інформаційно-навчальний центр для соціально незахищених верств населення "Вчимося жити разом", інформаційний центр промислового і історико-культурного туризму, англійський ресурсний центр (Артемівська ЦМБ).

За п'ять років, що взяті до аналізу, форми і методи інформаційного обслуговування суттєво не змінилися. Це індивідуальне, колективне та масове інформування. Спостерігається збільшення кількості абонентів інформації – з 4679 у 2005 р. до 5678 у 2009 р. Значно зросла кількість абонентів у Дмитрівській, Дружківській, Краматорській, Красноармійській, Маріупольській (для дорослих) Слов'янській, Сніжнянській, Торезькій міських ЦБС, Володарській, Добропільській, Красноармійській, Мар'їнській районних ЦБС, Новоазовському районі. В першу чергу це пояснюється зростанням поінформованості населення, урізноманітненням читацьких інтересів і потреб, збільшенням можливостей бібліотек надавати потрібну інформацію, використовуючи Інтернет-ресурси.

Як і раніше, індивідуальна інформація надавалася переважно за освітніми і дозвіллевими інтересами, колективна – з урахуванням фахових потреб. Традиційно колективними абонентами є органи місцевого самоврядування, дошкільні та навчальні заклади, громадські організації, читацькі аматорські об'єднання. Абонентами індивідуальної інформації є студенти, школярі, викладачі навчальних закладів, підприємці, пенсіонери та ін.

Бібліографічне інформування колективних абонентів переважно здійснюється за наступними темами: “Співпраця влади і громадськості у вирішенні місцевих проблем”, “Соціальний захист населення”, “Шляхи пенсійної реформи”, “Фінансово-економічна діяльність підприємства”, “Проблеми малого бізнесу”, “Сучасний зміст шкільної освіти”, “Методика викладання учбових предметів”, “Робота з молоддю”, “Нове в бухгалтерському та фінансовому обліку”, “Відродження національної культури” та ін.

Теми індивідуальної інформації враховують інтереси та запити особистості, фахові потреби, наприклад: “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Спортивні ігри”, “Рукоділья”, “Садівництво”, “Сучасна українська література”, “Екологія і людина”, “До сімейної скарбнички”, “Психологія творчості. Обдаровані діти”, “Народна медицина”, “Організація позакласної роботи в школі”, “Корпоративне управління у невиробничій сфері”, “Актуальні питання педагогічної роботи”, “Здоров’я дитини”, “Ком’ютер та комп’ютерні ігри”, “Безпека життєдіяльності” тощо.

Для інформування користувачів про нові надходження, за фаховими, освітніми, дозвіллевими інтересами використовуються інформаційні списки літератури, бібліографічні дайджести, листівки-презентації однієї або кількох книг. Повідомлення здійснюються в усній формі, за телефоном. У Добропільській міській ЦБС для абонентів колективної інформації запровадили таку форму як “книжковий слайдер”. Книжковий слайдер має елемент наочності (фото книги), анотацію, що сприяє більшій зацікавленості користувачів. Бібліографом ЦМБ виготовлені такі книжкові слайдери: “Шкільний глобус”, “Дозвілля”, “Святкова мозаїка”, “Сучасна українська книга” (два випуски), “Інформаційне законодавство України” та інші.

Масове інформування представлене бюлетенями нових надходжень, виставками новинок, листками-сигналами, інформаційно-довідковими стендами: “Радимо прочитати”,

“Новинки художньої літератури”, “Зустріч з новими книгами”, “Що читати сьогодні”, “Все для освіти” тощо.

Комп’ютерні технології значно полегшили видання бюлетенів нових надходжень, малих форм бібліографії за актуальними темами – листівок-закладок, прес-дайджестів, інформ-релізів, оскільки вони стали доступними не тільки в друкованому вигляді, а й в електронному, на бібліотечних сайтах.

Задля інформування користувачів бібліотеки Артемівської, Слов’янської, Краматорської, Красноармійської міських, Володарської, Мар’їнської, Першотравневої районних ЦБС активно використовують місцеві ЗМІ. Так, працівники Слов’янської міської ЦБС за п’ять років надали місцевим газетам більше 100 повідомлень про нові надходження, спілкувалися з телеглядачами на місцевому телебаченні у рубриці “Бібліотека інформує”, регулярно проводили радіо-огляди та радіо-бесіди, в яких розповідали про бібліотечні новинки. У Краматорській міській ЦБС започатковано телепередачу “Місто читає дітям” та телеанонси “Новини з Книжчиного дому”, в Артемівській міській ЦБС на міському радіо ведеться рубрика “Бібліотечний калейдоскоп”.

Інтернет-технології значно розширили можливості бібліотечних працівників у проведенні Днів інформації з актуальної тематики. Книжкові виставки, перегляди документів, на яких широко представлені матеріали з Інтернету, консультації відповідних фахівців, роблять Дні інформації цікавими і корисними для усіх верств населення. Ефективними були Дні інформації “Освіта для всіх”, “Без сім’ї та свого роду нема нації й народу”, “Вітрила щасливої молоді”, проведені в Артемівській міській ЦБС для дорослих. Нещодавно тут започаткували таку форму як День краєзнавчої інформації, перший з них був присвячений Дню міста і мав назву “Артемівськ – краще місто на Землі”.

З впровадженням комп'ютерних технологій важливі зміни відбулися в змісті і якості традиційної для бібліотек бібліографічної продукції. Доступ до ресурсів Інтернету надав можливість працівникам бібліотек створювати більш сучасні бібліографічні покажчики, надавати користувачам широке коло джерел, серед яких не тільки друковані видання, а й електронні. Змінилися на краще зовнішній вигляд, оформлення бібліографічних посібників. Відмінним від попередніх років є те, що бібліографічна продукція тепер існує в електронному і в друкованому вигляді, і читач, зайшовши на сайт бібліотеки, може отримати її в будь-який час.

Добре зарекомендували себе видання Краматорської ЦБС – краєзнавчі нариси “Я люблю тебе, мій Краматорськ”, “Громадянська війна у Краматорську”, посібник “За нас ніхто планету не спасет”, методико-бібліографічний покажчик “Молодіжна субкультура”, інформаційно-методичний покажчик “Здоров'я нації у дзеркалі статистики”, біобібліографічний покажчик “Сузір'я Шевченківських лауреатів”.

У Володарській районній ЦБС вже декілька років продовжується створення і видання краєзнавчої бібліографії – посібників, буклетів серій “Поети Володарщини”, “Особистості. Видатні люди Володарського району” та інших. На теперішній час видані бібліографічні посібники “Георгій Патрича”, “Георгій Костоправ”, “Йосип Гладкий – засновник селища Володарське”, “Пам'ять втрачених сіл. Літопис народної пам'яті про історію сіл Володарщини, які зникли з карти району”, “Краєзнавці Володарського району”, завершується робота над посібником “Пам'ятники й пам'ятні місця Володарського району”.

Значним явищем для м. Артемівськ стали випуски бібліографічних покажчиків “Людина року. 1997-2003 рр.” та “Людина року. 2004-2005 рр.”, які були підготовлені за результатами однойменного щорічного міського конкурсу.

Користуються читацьким попитом Інтернет-досьє “Державні символи України”, “Україна туристична”, “Рік молоді крокує Україною”, посібник “Барометр професій міста”, серії пам’яток “Артемівськ літературний”.

Варто відзначити такі бібліографічні видання як дайджести “Наш край – історії скарбниці”, “Скрасить осінь життя милосердя” (Мар’їнська районна ЦБС), путівники “Пам’ятники міста Торез”, “В пам’ятниках – історія й долі” (Красноармійська міська ЦБС), бібліографічні покажчики “Твердиня козацького духу”, “Слов’янщина” (Слов’янська міська ЦБС), “Ми – за здоровий спосіб життя”, “Немає переводу добрим звичаям народу”, “Краю мій красний, краю мій прекрасний” (Новоазовський район), “Мово рідна, живи в ріднім домі” (Красноармійська районна ЦБС), “Краснолиманщина – край козацької слави”, “Спортивні досягнення Краснолиманщини”, рекомендаційні бібліографічні списки літератури “Білі лебеді материнства”, “Ти не один у цьому світі” (Волноваська районна ЦБС), інформаційні буклети до ярмарку вакансій, до презентацій збірок творів місцевих поетів, “Сторінками “Урядового кур’єру” (Вугледарська міська бібліотека для дорослих), бібліографічні закладки “Сучасний жіночий роман”, “Прикраси з бісеру” (Сніжнянська міська ЦБС), персональні пам’ятки до ювілеїв видатних діячів України: “Подвижник історії (М. І. Костомаров)”, “Лицар козацької звитяги (І. Д. Сірко)”, “Поезія як доля (Є. Маланюк)”, літературознавчі, культурознавчі довідки (Добропільська міська ЦБС) та інші.

Прискорення темпів розвитку сучасного суспільства зумовлює зростання його інформаційних потреб у виробництві, освіті, громадському житті, культурі і дозвіллі. До бібліотек сьогодні прийшло нове покоління користувачів, обізнаних у комп’ютерах та Інтернет-технологіях. Проте, за результатами соціологічних досліджень та практичного спілкування, вони часто не володіють традиційними

методами пошуку інформації, не вміють користуватися звичайними каталогами й картотеками, бібліографічною та реферативною інформацією. Тому однією з головних функцій бібліотек на теперішній час є формування інформаційної культури, яка включає традиційну бібліотечно-бібліографічну культуру й уміння оперувати інформацією з використанням сучасних комп'ютерних засобів.

З метою популяризації бібліотечно-бібліографічних знань бібліотеки області використовують усі існуючі форми навчання: усні, наочні, друковані й комплексні. У повсякденній роботі з користувачами активно використовуються індивідуальні консультації з використанням ДБА бібліотеки, раціональних шляхів пошуку інформації.

Значне місце у системі бібліографічного навчання посідають екскурсії по бібліотеках, різноманітні огляди довідкових, бібліографічних та інших інформаційних видань, лекції, метою яких є надання більш глибоких знань у тій чи іншій галузі бібліографії спеціальній групі слухачів.

У процесі бібліографічного навчання користувачів не оминаються й друковані форми популяризації бібліотечно-бібліографічних знань – різноманітні пам'ятки й путівники. Використання сучасних технологій значно підвищило оперативність, якість та естетичний вигляд друкованої продукції, яка широко застосовується у бібліографічній діяльності.

Добре зарекомендували себе комплексні форми виховання інформаційної культури – Дні бібліографії, бібліотечні уроки, які містять в собі наочну популяризацію (виставки довідкових та бібліографічних видань), бібліографічні огляди, лекції, практикуми, бібліографічні ігри та ін. Так, в Харцизькій міській ЦБС пройшли єдині Дні бібліографії “Конституція України і права людини”, “Стратегія і тактика розвитку туризму в Україні”, “Екологія: право на майбутнє”; у Володарській районній ЦБС –

“Довідкова література – твій друг і помічник”, “Що треба знати читачеві про бібліографію”. Оскільки фундаментальних видань з центральних методичних центрів бібліотеки області вже тривалий час не одержують, бібліографи розробляють власні посібники, використовують покажчики Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Н. К. Крупської.

На сучасному етапі розвитку бібліотек набуває актуальності питання комп’ютерної грамотності користувачів – вміння користуватися комп’ютером, знаходити потрібну й корисну інформацію в Інтернеті. Регулярні заняття з різної тематики проходять в Інтернет-центрах Артемівської, Костянтинівської, Краснолиманської, Краматорської, Макіївської, Маріупольської для дорослих, Слов’янської, Харцизької міських ЦБС, Амвросіївської, Волноваської районних ЦБС.

Так, в Інтернет-центрі Артемівської ЦМБ протягом 2005-2006 рр. проводилися міні-тренінги для соціально незахищених верств населення за темами “Підвищення навичок роботи на персональному комп’ютері” та “Робота в мережі Інтернет”. Навчання пройшли близько 200 осіб, майже 20% з них стали постійними читачами бібліотеки. Для тренінгів були розроблені посібники “Вивчаємо комп’ютер” та “Перші кроки в Інтернеті”.

У Краматорській ЦМБ організовано консультації з навчання користування комп’ютерною технікою, регулярно видаються методичні поради щодо користування електронним каталогом, бібліографічними базами даних.

Костянтинівська міська ЦБС заходи з виховання інформаційної культури користувачів проводить на базі Центру інформаційної освіти, який працює за двома програмами – “Новий читач бібліотеки” та “Інформаційна культура читача” (для студентів і спеціалістів). У межах другої програми проведено 20 бібліотечних уроків, 200 міні-лекцій, 4000 консультацій, 5000 діалогів, бесід з культури

читання та використання нових технологій. В практиці роботи центру також проведення інформаційних семінарів для різних категорій користувачів: “Інтернет та працевлаштування”, “Інновації в галузі освіти”, “Журналісти у пошуках інформації”, “Використання електронних ресурсів на уроках географії” та ін. Найпопулярнішим заходом з популяризації можливостей Інтернет-центру є екскурсії, які завжди супроводжуються оглядами сайтів за такими темами: “Соборність”, “Підлітки і закон”, “Екологія України”, “Про красу та здоров’я”, “Права дітей”, “Донеччина он-лайн”, “Донбас літературний”, “Українська поезія в Інтернеті” тощо.

У Володарській районній ЦБС регулярно проводяться інформаційні хвилини, бесіди, консультації “Пошук інформації в Інтернеті”, “Книга і комп’ютер в інформаційному суспільстві”, бібліографічні огляди. Наприклад, бібліографічний огляд “Бестселер по-українськи: фантастика чи реальність (про сайти, що містять оцифровані тексти українських книжок)” був надрукований у районній газеті “Зоря Приазов’я”.

Працівники Торезької міської ЦБС, які нещодавно опанували методику підготовки і проведення мультимедійних презентацій, тепер активно використовують їх під час екскурсій по бібліотеках, бібліотечних уроків.

Інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів в умовах використання нових інформаційних технологій ставить підвищені вимоги до бібліотечних працівників, особливо бібліографів. Бібліотекарі, які ведуть он-лайн обслуговування користувачів, повинні самі володіти відповідними знаннями й навичками. З метою надання методичної та практичної допомоги бібліотекарям області на базі центральних бібліотек мм. Костянтинівка, Краматорськ та Маріуполь декілька років поспіль ефективно працювали школи передового досвіду “Комп’ютерні технології у бібліотеках”. Знання, здобуті на заняттях, впроваджувалися у практичну діяльність у містах і районах області.

Наприклад, в Артемівській міській ЦБС для бібліотекарів створено “ІТ-студію”, у якій здійснюється навчання за такими темами: оволодіння та підвищення навичок роботи з пакетом офісних програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point, Publisher), оволодіння програмою Vat, вивчення можливостей програмного продукту “Нау-Експерт”, впровадження в роботу бібліотек системи миттєвого обміну повідомленнями QIP тощо.

У Костянтинівській міській ЦБС, яка є базою проведення занять обласної школи передового досвіду, у 2008-2009 рр. діяла багаторівнева програма підвищення кваліфікації бібліотекарів “Професіограма”, в межах якої відбулися майстер-клас “Інтернет-ресурси на допомогу бібліотечно-бібліографічній роботі”, Інтернет-олімпіади для бібліотечних працівників з пошуку інформації у Всесвітній мережі.

В районних ЦБС, які другий рік впроваджують у свою діяльність Інтернет-технології, в системі підвищення кваліфікації бібліотечних працівників також було передбачене навчання. В Мар’їнській районній ЦБС, наприклад, був проведений семінар-практикум “Комп’ютерні технології у бібліотеках”, у Новоазовській районній бібліотеці – семінар-тренінг “Використання ресурсів Інтернету для ефективною інформаційної роботи”, майстер-клас “Інформаційний ринок і формування фондів бібліотек”.

Таким чином, довідково-бібліографічне обслуговування сьогодні знаходиться на новому етапі розвитку, пов’язаному з організацією надання довідково-інформаційних послуг на основі застосування комп’ютерних технологій. Змінюються традиційні внутрішньо-бібліотечні технології, форми бібліотечного обслуговування, в індустрії інформаційних послуг зростає роль бібліотеки, як найбільш доступної інституції та бібліотекаря (бібліографа) як інформаційного посередника.

Аналіз статистичних даних відвідувань і довідково-бібліографічних послуг у бібліотеках області протягом

останніх років свідчить про зростання кількісних показників. Це підтверджує думку про стійку привабливість бібліотеки як інформаційної, культурно-просвітницької установи, основного компонента національної інфраструктури знань, а також про інтеграцію традиційних друкованих та електронних джерел інформації, необхідності їх паралельного та комплексного використання.

Разом з тим, сучасний етап бібліографічної діяльності, на жаль, не можна охарактеризувати як етап повсюдного створення і використання у довідково-бібліографічному обслуговуванні електронних ресурсів – електронного каталогу, бібліографічних баз даних тощо. Основним стримуючим фактором залишається низький рівень впровадження комп'ютерних технологій, зокрема бібліотек-філій ЦБС. В області лише 18,9% бібліотек мають комп'ютери, 9,5% – підключення до Інтернету, 9,0% – електронну пошту. Такий стан обумовлений недостатнім загальним фінансуванням бібліотек.

Початковий етап технічної і технологічної модернізації, на якому перебуває значна кількість бібліотек області, створює користувачам нерівні можливості у доступі до віртуальної інформації, задоволенні їхніх інформаційних потреб і запитів. Такий стан інформатизації ЦБС не йде на користь утвердженню демократичних засад діяльності, посиленню соціально-культурної ролі публічної бібліотеки в суспільстві.

У наслідок відсутності коштів, більшість бібліотек, що мають комп'ютери, не можуть дозволити собі придбати бібліотечне програмне забезпечення. Тому лише 8 міських ЦБС створюють електронні каталоги, бази даних; в районних ЦБС поки що використовуються запозичені бази даних, такі як ІПС "НАУ". Доступ до електронних каталогів на власних сайтах надають лише Костянтинівська, Краматорська міські ЦБС, Маріупольська ЦБС для дорослих.

Успіх розповсюдження бібліографічних знань, ефективність задоволення читацьких запитів багато в чому залежить від кваліфікації бібліотечного працівника, а саме – бібліографа, фахівця, який може надати практичну допомогу користувачеві в організації доступу до електронних ресурсів. Адже практика сучасного он-лайн обслуговування свідчить, що кваліфікованої допомоги бібліографа потребують майже 80% користувачів бібліотек. Проте, аналіз діяльності бібліотек області показав, що відповідні структурні підрозділи – інформаційно-бібліографічні відділи – є лише в 6-ти міських ЦБС, в решті ЦБС посада бібліографа передбачена у складі інформаційно-методичного, методико-бібліографічного відділу, або відділу обслуговування. Не в усіх центральних бібліотеках посади бібліографа є в штатних розписах. Це стосується Авдіївської, Дебальцівської міських ЦБС, Дзержинської ЦБС для дорослих, Артемівської, Олександрівської, Слов'янської, Тельманівської районних ЦБС, районних бібліотек Новоазовського та Старобешівського районів. В умовах, коли перед сучасним бібліографом постають високі вимоги: знання можливостей інформаційно-пошукових систем, володіння навичками пошуку, вміння обирати його грамотну стратегію, – відсутність кваліфікованих кадрів призводить до зниження рейтингу бібліотек як центрів інформації для населення.

В умовах застосування нових інформаційних технологій виникає необхідність у введенні до штату працівників центральних бібліотек інженерів-програмістів, які б опікувалися технічним станом комп'ютерної техніки, надавали допомогу бібліотекарям в опануванні АБІС. Поки що бібліотечні працівники самотужки засвоюють знання, переймаючи досвід колег.

Існують проблеми в організації якісного довідково-бібліографічного обслуговування користувачів на основі наявних довідково-бібліографічних фондів. Основна частина ДБФ сформована ще у 60-80 рр. ХХ ст., тому містить

застарілі відомості і не може у повному обсязі задовольнити читацькі потреби. Надходження у межах “Державної програми функціонування і розвитку української мови на 2004-2010 рр.” дозволили оновити такі розділи як економіка, правознавство, літературознавство, мовознавство, історія, медицина. Проте у бібліотеках не вистачає сучасних довідкових видань з питань техніки, сільського господарства, соціології, педагогіки, спорту. Довідкова література, яку закупають бібліотеки за бюджетні кошти (якщо вони є), або за кошти, отриманні від надання платних послуг, зібрана переважно у центральних бібліотеках з причини високої ціни і малої кількості примірників. Та невелика кількість довідкових видань, що надходять до бібліотек-філій у межах державних програм, суттєво не впливає на загальний негативний стан комплектування.

Ускладнює інформаційно-бібліографічну роботу відсутність у бібліотеках ґрунтовних рекомендаційних бібліографічних посібників з різних галузей знань, які раніше випускали Національна парламентська бібліотека України, Національна історична бібліотека України, Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, Одеська національна ордена Дружби народів наукова бібліотека ім. М. Горького і розповсюджували не тільки по обласних наукових бібліотеках, а й по центральних бібліотеках міст і районів. У роботі бібліотечні працівники використовують посібники Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Н. К. Крупської, а також вимушені розробляти рекомендаційні покажчики, використовуючи прикнижкову та пристатейну бібліографію, матеріали з Інтернету.

Негативно впливає на якість інформаційно-бібліографічного обслуговування стан передплати періодичних видань, особливо у сільських бібліотеках-філіях, які мають в кращому разі 2-3 назви періодичних видань, або не мають взагалі. Аналіз репертуару періодичних видань показує, що у багатьох випадках це видання, які

задовольняють дозвіллєві інтереси читачів. Передплата видань розважального характеру часто здійснюється за рахунок видань юридичної, економічної, історичної тематики, літературознавчих журналів. Відсутність нових газет і журналів, підключення до мережі Інтернет позбавляє бібліотеки можливості наблизити сільських мешканців до світових інформаційних ресурсів, поставити довідково-інформаційне обслуговування на рівень сучасних вимог.

Разом з тим, ще не досить ефективно використовуються можливості ІПС “НАУ”, про що свідчать кількісні показники надання нової для бібліотек послуги. Так, у 2009 р. до ІПС “НАУ” в Артемівській міській ЦБС звернулося лише 15 користувачів (видано 38 документів), в Дружківській міській ЦБС – 11 (видано 11 документів), у Першотравневій районній ЦБС – 13 (видано 37 документів), у Костянтинівському районі – 16 (видано 36 документів). Потребує активізації рекламна діяльність бібліотек щодо можливостей і переваг даної інформаційно-пошукової системи, особливо у районних ЦБС.

Втіленням нових форм довідково-бібліографічної роботи є організація віртуальних довідкових служб, які стають невід’ємним елементом системи обслуговування у бібліотеках Західній Європі, США. У Донецькій області ця робота знаходиться на початковому рівні, оскільки лише окремі центральні міські бібліотеки мають власні сайти, кваліфіковані кадри для роботи у проекті “віртуальна довідка”. Стримуючим фактором є також консерватизм бібліотечних працівників у поєднанні з низькою комп’ютерною грамотністю.

Аналіз статистичних даних щодо кількості виконаних довідок говорить про відсутність чіткої системи обліку простих і складних бібліографічних довідок у багатьох ЦБС, не дивлячись на те, що у 2009 р. працівниками інформаційно-бібліографічного відділу ДООУНБ ім. Н. К. Крупської було проведено стажування бібліографів, на якому окреме питання

було присвячене саме обліку різного виду довідок, у тому числі складних та електронних.

Сучасний рівень розвитку суспільства потребує змін у системі і формі надання інформації. Вони потребують якісно нової організації інформаційно-бібліографічного обслуговування, створення сучасних інформаційних продуктів з використанням нових комп'ютерних технологій. За винятком центральних міських і районних бібліотек, деяких бібліотек-філій, що мають підключення до мережі Інтернет, розмножувальну техніку, решта бібліотек працює, використовуючи традиційні форми інформування населення, тобто друковані джерела. В умовах незадовільного комплектування фондів новими актуальними документами, відсутності необхідних періодичних видань інформаційне обслуговування користувачів має несистематичний характер, обмежене коло інформаційних матеріалів. У наслідок відсутності потрібної літератури, у сільських бібліотеках зникли такі категорії абонентів інформації, як фахівці сільського господарства – агрономи, зоотехніки, немає можливостей задовольнити інформаційні потреби представників органів місцевого самоврядування, фермерів, бухгалтерів. Сільські бібліотекарі намагаються задовольнити потреби користувачів через звернення до районних бібліотек, які мають доступ до інформаційних ресурсів Інтернету, проте ця робота просувається досить повільно.

Інформаційне суспільство, яке вирізняється високою динамікою розвитку, вимагає застосування нових підходів до інформаційно-бібліографічного обслуговування в цілому, і, зокрема, в оповіщенні усіх зацікавлених громадян про поточний стан документального масиву, який стає усе більш широким і насиченим.

Проте, не всі бібліотечні спеціалісти володіють маркетинговим підходом до вивчення потреб фактичних і потенційних користувачів, формування пропозиції і збуту своїх інформаційних послуг. Маркетингові дослідження

проводилися лише у Костянтинівській, Краматорській, Макіївській, Маріупольській для дорослих міських ЦБС.

Проблеми, що існують в організації інформаційно-бібліографічного обслуговування населення в умовах застосування нових інформаційних технологій, потребують нагального вирішення. Перед бібліотечними працівниками постають нові завдання, які потребують не тільки переосмислення їхньої діяльності, оволодіння сучасними методиками надання інформації, але й допомоги держави у фінансуванні програм автоматизації бібліотек. Найголовніше з них – задоволення конституційних прав громадян на вільний доступ до інформації відповідно до їх запитів.

Публічним бібліотекам Донецької області у системі соціальних інститутів сьогодні належить одна з провідних ролей у формуванні інформаційного суспільства на регіональному рівні. Для виконання такого відповідального завдання в нині існуючих публічних бібліотеках потрібно чимало змінити.

Модернізація змісту інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек області повинна відбуватися за такими пріоритетними напрямками:

- якісне формування інформаційних ресурсів;
- поєднання паперових та електронних носіїв інформації;
- спрямованість інформування на реальні потреби суспільства і окремих громадян;
- активне використання сучасних інформаційних технологій;
- розширення інформаційного сервісу;
- посилення навігаторської функції бібліотекаря.

Головною умовою модернізації є автоматизація бібліотек, що дозволить розширити рамки структури ресурсної бази даних довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування, додавши електронні каталоги та он-лайн ресурси довідкового характеру. Надання електронного каталогу локальним та віддаленим

користувачам повинно стати базовою послугою сучасної бібліотеки.

Впровадження інформаційних технологій дозволить отримати користувачам нові можливості пошуку й одержання інформації, а саме:

- знаходити необхідну інформацію в усьому інформаційному просторі з найбільшою повнотою і точністю при найменших затратах зусиль і часу;

- швидко та ефективно здійснювати пошук за різноманітними пошуковими елементами в електронному каталозі, інших бібліографічних базах даних;

- визначити місцезнаходження видання;

- переглянути повнотекстові бази даних, скопіювати необхідну інформацію на цифрові носії, роздрукувати;

- працювати у мережі Інтернет, використовувати електронну пошту, відвідувати сайти різних бібліотек тощо.

Бібліографічне обслуговування, побудоване на фундаменті цифрових технологій, забезпечить бібліотекам значне підвищення якості роботи за усіма ключовими показниками. Особливо це стосується збагачення розподіленого довідково-бібліографічного фонду завдяки включенню до нього віддалених бібліографічних і повнотекстових баз даних, енциклопедій, довідників та словників. Ця інформаційна база дозволить досягнути набагато більшої глибини й обсягу матеріалу, ніж цього можна очікувати при використанні ресурсів у друкованій та картковій формах. Оперативність бібліографічного інформування значно зросте, оскільки відомості про нові документи можуть бути надані читачеві безпосередньо в момент їхнього опублікування і занесення до бази даних.

Активно опановувати інформаційні ресурси Інтернету, якісно виконувати роль консультанта, інформаційного посередника між користувачем і різноманітними електронними базами даних дозволить участь у проекті “Віртуальна довідка”. Підключення до об’єднаної довідкової

служби публічних бібліотек України можливе за наявності сайту бібліотеки, тому створення власних сайтів є ще одним з важливих завдань бібліотек на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій.

Використання новітніх технологій у практиці бібліографічного обслуговування користувачів вимагає інноваційних підходів до формування їх інформаційної культури, яка включає традиційну бібліотечно-бібліографічну культуру й уміння оперувати інформацією з використанням сучасних комп'ютерних засобів, зокрема навчання комп'ютерній грамотності та пошуку інформації у електронних базах, мережі Інтернет. Цьому можуть сприяти такі заходи, як розробка і вдосконалення допоміжних матеріалів до електронного каталогу, індивідуальне консультування віддалених користувачів, дистанційне навчання у вигляді он-лайн-інтерактивних курсів, презентації електронних ресурсів у реальному режимі часу.

Активне впровадження в життя нових інформаційних технологій ставить і нові вимоги до професійної майстерності бібліографів, обумовлює необхідність постійної й безперервної освіти, де пріоритетним повинно бути знання основ інформатики, професійна орієнтація у великому масиві інформаційних ресурсів, їх оцінка та аналіз, організація доступу до них.

На перший план виходить навігаторська функція сучасного бібліографа, від володіння якою залежить ступінь доступності і швидкості одержання користувачами необхідної інформації. Розвиток навігаторської функції потребує не лише підвищення кваліфікації персоналу, набуття ним навичок для роботи з новими програмними продуктами та комп'ютерним обладнанням, але й професійної активності, вміння та бажання зберігати, систематизувати, робити доступними знання для різних категорій користувачів.

Для забезпечення ефективного пошуку і релевантності інформації необхідно здійснювати підготовку довідкової

інформації для користувачів: наочних інформаційних листків, електронних путівників по доступних електронних інформаційних ресурсах України, зокрема довідково-бібліографічних тощо.

Активне застосування інформаційних технологій у практиці обслуговування користувачів змінює образ бібліотеки, зумовлює переосмислення поняття професіоналізму бібліотечних працівників, змінює мотивацію їхньої діяльності. Усе це позитивно впливає на імідж бібліотеки, спонукає розглядати її як один із соціальних інститутів, що виправдовує сподівання користувачів, забезпечує задоволення їхніх інформаційних потреб.

Виробничо-практичне видання

**Інформаційно-бібліографічна діяльність бібліотек
Донецької області в умовах розвитку інформаційних
технологій (2005-2009)**

Аналіз діяльності

Укладач:

Н. П. Супрунець

Редактор:

Т. С. Литвин

Науковий редактор:

Н. В. Петренко

Відповідальний за випуск:

Л. О. Новакова,

засл. працівник культури України

Макет:

І. А. Венгренюк

Підп. до друку 15.10.2010. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк різнографний. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 1,8.
Обл.-вид. арк. 1,3. Зам. № 110152010. Наклад 80 пр.

Видавниче підприємство "Східний видавничий дім"
(Державне свідоцтво № ДК 697 від 30.11.2001)
83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс (062) 338-06-97, 337-04-80